

Mikä motivoi eteläpohjalaista pk-yritystä panostamaan ympäristövastuullisuuteen?

22.5.2024

Erilaisten ympäristöhaasteiden ja kasvaneen ympäristötietoisuuden seurauksena yritysten on nykypäivänä koosta riippumatta huomioitava liiketoimintansa vaikutukset ympäröivään luontoon. Aiemmin ympäristöasioiden huomioiminen on perustunut pääsääntöisesti vapaaehtoisuuteen, mutta koska yritysten vapaaehtoiset panostukset eivät ole olleet riittäviä ja tuottaneet toivottuja tuloksia, on velvoittavaa ympäristösääntelyä syntynyt yhä enemmän. Vaikka sääntely on tähän asti keskittynyt pääasiassa suuriin yrityksiin, tulee se tulevaisuudessa ulottumaan myös pk-yrityksiin entistä laajemmin. Sääntelyn voidaan nähdä vaikuttavan jo nyt välillisesti useisiin pk-yrityksiin, kun sääntelyn piirissä toimivat suuryritykset asettavat omia ympäristötavoitteita ja toteuttavat päästövähennystoimenpiteitä, jotka valuvat arvoketjussa alaspäin pienempiin yrityksiin kohdistuvina vaatimuksina. Sääntelyn rinnalla myös kuluttajat, rahoittajat ja työntekijät ovat alkaneet vaatia yrityksiltä yhä proaktiivisempaa otetta ja läpinäkyvyyttä ympäristöasioiden suhteen.

Erilaisista kasvaneista odotuksista ja vaatimuksista huolimatta tuoreet tutkimukset ovat osoittaneet, että pk-yritykset ovat merkittävästi suuria yrityksiä jäljessä vastuullisuustyössä. Keskeisinä syinä tähän on nähty esimerkiksi ajan ja osaamisen puute sekä se, ettei vastuullisuustyötä toteuteta pk-yrityksissä vielä kovin strategisesti. Aiempi tutkimus on selvittänyt kattavasti niitä tekijöitä, jotka motivoivat yrityksiä panostamaan ympäristövastuullisuuteen. Tutkimus on kuitenkin kohdistunut pääasiassa suuriin yrityksiin, eikä tutkimustuloksia näin ollen voida suoraan yleistää koskemaan pk-yrityksiä, jotka eroavat monilta osin merkittävästi suuryrityksistä. Koska valtaosa yrityksistä lukeutuu nimenomaisesti pk-yrityksiin, on nähty tärkeäksi syventää ymmärrystä siitä, mikä motivoi pk-yrityksiä ympäristötyöhön. Tämän tiedon avulla voidaan

kehittää tehokkaampia tukitoimia ja strategioita tukemaan ympäristövastuullisuuden edistämistä pk-yrityksissä, joiden rooli kestävämmän yhteiskunnan rakentamisessa on ratkaiseva.

Yrityshaastatteluilla tietoa pk-yritysten motiiveista

Pk-yritysten motiiveja ympäristövastuullisuustyöhön lähdettiinkin selvittämään SeAMKin toteuttamassa tutkimuksessa, jonka tarkoituksena oli muodostaa kokonaiskuva alueen pk-yritysten ympäristövastuullisuudesta. Tutkimuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät motivoivat alueen pk-yrityksiä panostamaan ympäristövastuullisuuteen omassa liiketoiminnassaan.

Tutkimusta varten haastateltiin 21 eteläpohjalaista pk-yritystä toukokuun 2022 – helmikuun 2023 välisenä aikana. Haastateltaviksi valikoitiin aiemmin teetetyn kyselytutkimuksen pohjalta pk-yrityksiä, jotka ovat panostaneet proaktiivisesti ympäristövastuullisuuden edistämiseen. Haastatellut yritykset edustivat eri toimialoja. Haastatteluaineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä, jossa keskityttiin tunnistamaan aineistosta nousevia yhteisiä teemoja ja näkökulmia pk-yritysten ympäristövastuullisuustyön motiiveihin liittyen.

Hyötyjen tavoittelua, ulkoisiin odotuksiin vastaamista ja sisäsyntyistä halua toimia ympäristön hyväksi

Yleisesti ympäristövastuullisuuden edistämiseen yrityksiä motivoivat tekijät on jaettu kahteen pääryhmään: instrumentaalisiin ja moraalisiin motiiveihin. Instrumentaalisten motiivien ohjaamat yritykset käyttävät ympäristövastuullista toimintaa välineenä saavuttaa erilaisia hyötyjä ja minimoida riskejä. Tähän sisältyy myös yritysten pyrkimykset vastata eri sidosryhmien moninaisiin tarpeisiin ja odotuksiin aktiivisen ympäristötyön kautta. Moraaliset motiivit puolestaan kumpuavat siitä, että ympäristövastuullista toimintaa pidetään itsessään arvokkaana, mikä voi juontaa esimerkiksi arvoista, velvollisuudentunteesta tai aidosta halusta sitoutua ympäristön hyvinvoinnin edistämiseen. Aiemmassa tutkimuksessa on tunnistettu lukuisia eri ympäristövastuullisuuteen ohjaavia ajureita, joista suurimman osan voidaan nähdä lukeutuvan instrumentaalisiin motivaatiotekijöihin.

Tässä tutkimuksessa haastatteluista nousi selkeästi esiin kolme eri motiivia, jotka ohjaavat pk-yrityksiä toimimaan vastuullisesti ja proaktiivisesti ympäristöasioiden suhteen: taloudellisten hyötyjen ja kilpailuedun tavoittelu, sidosryhmien odotuksiin vastaaminen sekä sisäinen sitoutuminen kestävän kehityksen edistämiseen. Ensimmäinen tunnistettu motiivi liittyy yrityksillä taloudellisten hyötyjen ja kilpailuedun tavoitteluun; yritykset panostavat ympäristöystävällisiin käytäntöihin muun muassa parantaakseen mainettaan, erottautuakseen kilpailijoistaan ja saavuttaakseen taloudellisia hyötyjä erilaisten tehostamistoimenpiteiden kautta. Tämän motiivin keskiössä on ympäristöhyötyjen toissijaisuus:

ympäristöhyödyt eivät ole yritykselle tavoiteltava päämäärä itsessään, vaan seurasta muiden hyötyjen tavoittelusta.

Toinen tutkimuksessa tunnistettu motiivi liittyy yritysten sidosryhmien odotuksiin ja niiden hallintaan. Osa haastatelluista yrityksistä kertoi, etteivät he käytännössä kohtaa lainkaan odotuksia ympäristövastuullisuuteen liittyen, kun taas toiset yritykset kertoivat jatkuvasti törmäävänsä eri sidosryhmien asettamiin odotuksiin ja vaatimuksiin ympäristövastuullisuuden suhteen. Useampi yritys korosti, että proaktiivinen ja edistyksellinen ympäristötyö voi olla jopa välttämätöntä yrityksen toiminnan jatkuvuudelle tietyillä toimialoilla. Näiden yritysten kohdalla keskeinen ympäristövastuullisuuden edistämiseen ohjaava motiivi liittyykin yritysten pyrkimyksiin täyttää erilaisia ulkopuolelta nousevia odotuksia ja vaatimuksia, johon yritykset pyrkivät muun muassa aktiivisella sidosryhmävuorovaikutuksella, lainsäädännön seurannalla ja joustavalla toimintojen sopeuttamisella.

Viimeinen yrityshaastatteluista noussut motiivi liittyy yritysten sisäiseen sitoutumiseen kestävän kehityksen edistämiseen. Näiden yritysten kohdalla ympäristövastuullisuutta halutaan edistää, koska sitä pidetään itsessään tärkeänä asiana ja siitä onkin muotoutunut hyvin olennainen osa yritysten liiketoimintaa. Sisäisen motivaation ohjaamissa yrityksissä ympäristövastuullisuus on tiiviisti integroitu liiketoiminnan perusperiaatteisiin ja strategiaan, mikä kertoo aidosta ja omaehtoisesta sitoutumisesta ympäristökestävyyden edistämiseen. Ympäristövastuullisuus ja siihen liittyvät tavoitteet näkyvät niin yritysten toiminnan suunnittelussa, päätöksenteossa kuin kaikessa arkipäivän toiminnassa.

Myös tässä tutkimuksessa tunnistetut motiivit voidaan jaotella instrumentaalisiin ja moraalisiin. Taloudellisten hyötyjen ja kilpailuedun tavoittelu sekä sidosryhmien odotuksiin vastaaminen ja niiden hallinta voidaan nähdä olevan toimintaa, jota aktivoivat instrumentaaliset motiivit, jotka riippuvat vahvasti yrityksen ulkopuolisista tekijöistä. Kolmas tunnistettu motiivi puolestaan ilmentää yrityksen moraalista motivaatiota, jonka seurauksena yritys pyrkii toimimaan arvojensa mukaisesti ja moraalisesti oikein riippumatta ulkoisista kannustimista tai seurauksista. Haastateltujen pk-yritysten kohdalla korostuvat aiemman tutkimuksen tapaan erityisesti instrumentaaliset motiivit, jotka aktivoivat yrityksiä edistämään ympäristöasioita saavuttaakseen erilaisia hyötyjä tai välttääkseen haitallisia seurauksia.

Eteläpohjalaisten pk-yritysten ympäristövastuullisuustyön taustalla vaikuttavat näin ollen monenlaiset motiivit: taloudellisten ja muiden hyötyjen tavoittelu, sidosryhmien tarpeiden täyttäminen sekä aito halu toimia ympäristön hyväksi. On hienoa havaita, että pk-yritykset ovat tietoisia ympäristövastuullisuuden merkityksestä ja sen tarjoamista hyödyistä ja mahdollisuuksista. Erilaisia ympäristövastuullisuuden kautta nousevia hyötyjä ja mahdollisuuksia olisikin tärkeää nostaa vahvasti esille eri toimijoiden pk-yrityksille suunnatussa viestinnässä ja näin pyrkiä motivoimaan pk-yrityksiä aktiivisempaan ja vaikuttavampaan ympäristötyöhön. Samanaikaisesti olisi tärkeää panostaa pk-yritysten ympäristöosaamisen kehittämiseen, jotta voitaisiin myös synnyttää enemmän aitoa halua toimia ympäristöystävällisesti ja olla mukana ratkaisemassa suuria ympäristöhaasteita, jotka koskettavat jokaista yritystä ja yksilöä. Myös alueen ympäristövastuullisuuden edelläkävijäyritysten esiin nostaminen voisi luoda innostavaa ja positiivista ilmapiiriä aiheen ylle ja lisätä motivaatiota ympäristövastuullisuuden edistämiseen laajemminkin yritysten keskuudessa.

Artikkeli on kirjoitettu osana Think Big! Kasvuyrittäjyyden tukeminen Etelä-Pohjanmaalla -hanketta, joka on Euroopan unionin osarahoittama. Hankkeessa on analysoitu aiemmissa hankkeissa syntynyttä dataa yritysten

kasvusta ja kestävyydestä.

Lisätietoa hankkeen verkkosivulla.**Laura Könönen**
TKI-asiantuntija
SeAMK

Sanna Joensuu-Salo
tutkijayliopettaja
SeAMK

Emilia Kangas
yliopettaja
SeAMK